

บทที่ 3

การแข่งขันเรือยาวประเพณี : ภาพสะท้อนวิถีชีวิตชาวพิษณุโลก

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาภาพสะท้อนวิถีชีวิตชาวพิษณุโลกจากกระบวนการแข่งขันเรือยาว ซึ่งเริ่มตั้งแต่การขุดเรือยาว พิธีกรรมต่าง ๆ และการแข่งขันเรือยาวประเพณีจังหวัดพิษณุโลก

เมืองพิษณุโลก

จังหวัดพิษณุโลกเป็นจังหวัดที่ตั้งอยู่ในภาคเหนือตอนล่าง มีเนื้อที่ประมาณ 10,896.05 ตารางกิโลเมตร มีอาณาเขตติดต่อดังนี้ (สำนักงานจังหวัดพิษณุโลก. 2539 : 7)

ทิศเหนือ	ติดจังหวัดอุตรดิตถ์
ทิศตะวันออก	ติดจังหวัดเลยและเพชรบูรณ์
ทิศใต้	ติดจังหวัดพิจิตร
ทิศตะวันตก	ติดจังหวัดกำแพงเพชรและสุโขทัย

สภาพพื้นที่ส่วนใหญ่จังหวัดพิษณุโลกทางตอนเหนือและตอนกลางเป็นเขตเทือกเขาสูงและที่ราบสูง โดยมีเขตภูเขาสูงด้านตะวันออกเฉียงเหนือ ซึ่งอยู่ในเขตอำเภอวังทอง วัดโบสถ์ เนินมะปราง นครไทย และชาติตระการ พื้นที่ตอนกลางเป็นที่ราบ และตอนใต้เป็นที่ราบลุ่ม โดยเฉพาะบริเวณลุ่มแม่น้ำน่านและแม่น้ำยม ส่วนพื้นที่ทางด้านตะวันออกเป็นที่ราบลุ่มสลับกับภูเขาบริเวณที่ลุ่มแม่น้ำน่านและแม่น้ำยม ส่วนพื้นที่ทางด้านตะวันออกเป็นที่ราบลุ่มสลับกับภูเขาและป่าไม้

ลักษณะภูมิอากาศโดยทั่วไป มีลักษณะร้อนชื้น ฤดูร้อน อากาศร้อนมาก ส่วนฤดูหนาวอากาศจะหนาวมาก พิษณุโลกแบ่งการปกครองส่วนภูมิภาคเป็น 9 อำเภอ 92 ตำบล 882 หมู่บ้าน (อธิคม สุพรรณพงศ์. 2539 : 4) โดยมีอำเภอต่าง ๆ ดังนี้คือ อำเภอเมือง อำเภอชาติตระการ อำเภอนครไทย อำเภอเนินมะปราง อำเภอบางกระทุ่ม อำเภอ บางระกำ อำเภอพรหมพิราม และอำเภอวังทอง อำเภอวัดโบสถ์ (อธิคม สุพรรณพงศ์. 2539 : 6) จังหวัดพิษณุโลกมีป่าไม้เป็นทรัพยากรที่มีค่าของจังหวัด ในอดีต ป่าไม้ครอบคลุมพื้นที่กว่าร้อยละ 60 ปัจจุบันป่าไม้ในเขตภูเขาสูง มีเนื้อที่ประมาณ 2,502 ตารางกิโลเมตร หรือร้อยละ 23.14 ซึ่งเป็นป่าดงดิบของไม้ผลัดใบ และป่าสนเขา ไม้ที่นำออกจากป่าพิษณุโลกส่วนใหญ่จะเป็นไม้อย่าง ไม้เต็ง ไม้รัง ไม้สัก และตะแบก สำหรับป่าสงวนแห่งชาติมีทั้งสิ้น 13 ป่าคือ ป่าลุ่มน้ำลุ่มน้ำวังทองฝั่งขวา ป่าลุ่มน้ำวังทองฝั่งซ้าย ป่าเนินเพิ่ม ป่าสองฝั่งลำน้ำแควน้อย ป่าดง

ดินตก ป่าเขากระยาง ป่าน้ำภาค ป่าแม่น้ำเข็ก ป่าโป่งแค ป่าสวนเมือง ป่าแดง ป่าชาติตระการ และป่าน้ำภาคน้อย พื้นที่ป่าทั้ง 13 แห่ง จำนวน 3,177,301 ไร่ นอกจากนี้ ยังมีอุทยานแห่งชาติ จำนวน 3 แห่ง รวมเนื้อที่ 1,320,250 ไร่ คือ อุทยานแห่งชาติทุ่งแสลงหลวง อุทยานแห่งชาติภูหินร่องกล้า และอุทยานแห่งชาติชาติตระการ และมีเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า จำนวน 1 แห่ง คือ เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าภูเมี่ยง-ภูทอง เนื้อที่ 405,208 ไร่ (อธิคม สุพรรณพงศ์. 2539 : 19) แสดงให้เห็นว่าจังหวัดพิษณุโลก มีทรัพยากรป่าไม้อุดมสมบูรณ์ ด้วยป่าดงดิบเขา ป่าดงดิบชื้น ป่าสน ซึ่งเป็นป่าไม้ผลัดใบ เช่น ต้นตะเคียน ไม้ตระกูลยาง จึงเหมาะสำหรับนำมาทำชุดเรือยาว เรือยาวหลายลำได้ไม่จากป่าไม้ในจังหวัดพิษณุโลก (ภาคผนวก ค) ระบบนิเวศป่ายังรักษาความสมดุล กล่าวคือเป็นแหล่งต้นน้ำลำธารหลายสาย เช่น ลุ่มน้ำแควน้อย ลุ่มน้ำวังทอง ลุ่มน้ำเข็ก แหล่งน้ำที่สำคัญของจังหวัดพิษณุโลกที่มีความสำคัญอีกคือ แม่น้ำน่าน แม่น้ำยมและบึงราชนก ซึ่งสามารถใช้ประโยชน์ในการเกษตร อุปโภค บริโภคต่อประชาชนในจังหวัด มีโครงการชลประทานที่จะสามารถส่งน้ำไปยังพื้นที่โดยรอบได้ ด้วยสภาพแวดล้อมที่เอื้ออำนวยประโยชน์อย่างยิ่งเช่นนี้ วิถีชีวิตชาวพิษณุโลก จึงผูกพันกับสายน้ำน่านและลำน้ำแควน้อย จนมีคำกล่าวขานเรียกเมื่อพิษณุโลกว่า เมืองสองแคว แหล่งน้ำที่สำคัญของจังหวัดพิษณุโลก คือ แม่น้ำน่าน แม่น้ำยม แม่น้ำเข็ก แม่น้ำวังทอง แม่น้ำแควน้อย และบึงราชนก พื้นที่สองฝั่งแม่น้ำน่านเป็นที่ราบกว้างใหญ่เปรียบเสมือนเป็นเส้นชีวิตของเกษตรกรสามารถใช้ประโยชน์ในการเกษตร อุปโภค และบริโภคได้ มีลำคลอง ห้วย หนอง บึงที่เป็นประโยชน์ต่อราษฎรในจังหวัด มีโครงการชลประทานที่จะสามารถส่งน้ำไปยังพื้นที่โดยรอบได้ ในฤดูฝนน้ำไหลป่าเข้าไปท่วมพื้นที่ซึ่งอยู่ถัดจาก แม่น้ำน่านสองฝั่งตลิ่งเข้าไปเป็นประจำทุกปี

อาชีพที่สำคัญของชาวพิษณุโลกคือ อาชีพเกษตรกรรม มีการทำนาข้าวเจ้า เพาะปลูกพืชไร่ชนิดต่าง ๆ ส่วนผลไม้ ประมงน้ำจืด และทำป่าไม้ อาชีพอื่นมีความสำคัญรองลงไปคือ การค้าขาย อุตสาหกรรมท่องเที่ยว และอุตสาหกรรมในครัวเรือน (สำนักงานจังหวัดพิษณุโลก. 2540 : 9)

การตั้งบ้านเรือนของชาวพิษณุโลกเป็นไปอย่างง่าย ๆ เจียบ ๆ คือสำรวจชัยภูมิที่เหมาะสมสภาพแวดล้อมอุดมสมบูรณ์ด้วยพืชพรรณธัญญาหาร ป่าเขา แม่น้ำ ทำเลที่ดีก็ต้องใกล้แม่น้ำลำคลองเพื่อใช้น้ำทำประโยชน์แก่การครองชีพได้สะดวก โดยเฉพาะแม่น้ำน่านซึ่งเป็นแม่น้ำสายหลักที่ไหลผ่านจังหวัดพิษณุโลกและมีความสำคัญต่อชาวพิษณุโลกเป็นอย่างมาก ไม่ว่าจะเป็นการบริโภคอุปโภค การตั้งถิ่นฐานและการจัดกิจกรรม อาทิเช่น การแข่งขันเรือยาว เป็นต้น

ชาวพิษณุโลกมีความเชื่อในเรื่องผีสงเทวดา และพุทธศาสนาปะปนกันไปเหมือนกับคนไทยโดยทั่วไป กิจกรรมต่าง ๆ จึงมีพิธีกรรมทางไสยศาสตร์และพุทธศาสนาเข้าไปเกี่ยวข้องเสมอ

กระบวนการแข่งขันเรือยาวจังหวัดพิษณุโลก

ก่อนที่จะมีการแข่งขันเรือยาวกันในสนามแข่งขัน สิ่งที่เจ้าของเรือจะต้องดำเนินการ คือการจัดหาเรือที่มีคุณภาพ การเตรียมเทือกหรือฝีพาย การฝึกซ้อมแล้วจึงเข้าแข่งขัน เพื่อให้เห็นภาพสะท้อนจากกระบวนการดังกล่าว ผู้วิจัยจึงขอเสนอผลการศึกษาลำดับ ดังนี้

การขุดเรือ

เรือที่ใช้ในสมัยก่อนเป็นเรือขุด ที่ใช้ในชีวิตประจำวัน เช่น เรือบด เรือหมู เพื่อการติดต่อค้าขาย การประมง การคมนาคมเดินทางตามแม่น้ำน่าน ลำน้ำน้อย ไม้ก็เป็นไม้ที่หาได้ง่ายภายในท้องถิ่น คือ อำเภอลำดวนและนครไทย (พระอธิการบัณฑิต สุทนต์โล. 3 เมษายน 2538) โดยมีชาวบ้านเป็นผู้บอกแหล่งที่พบไม้ แล้วทำการโค่น ด้วยอุปกรณ์ง่าย ๆ ใช้เวลาหลายวันในป่า แล้วจึงชักลากออกจากป่า ระหว่างนั้นชาวบ้านมักจะพบ ปาฏิหาริย์ ทำให้เล่ากันปากต่อปาก ก็คือเรื่องของความเชื่อ เช่น พบหรือฝันเห็นรุกขเทวดา นางไม้ จึงทำพิธีกรรมบวงสรวง บูชาทุกขั้นตอนเพื่อบอกกล่าวขออนุญาตไม้เพื่อขุดเรือยาว (เจริญ อุไทย. สิงหาคม 2538) ปฏิบัติสืบต่อกันมาเพื่อมีความมั่นคงต่อจิตใจ เมื่อชักลาก ไม้ออกจากปามายังหมู่บ้าน หรือวัดแล้ว การขุดเรือก็ทำอย่างง่าย ๆ เพื่อใช้ในการกิจกรรม ประจำวันเพื่อการติดต่อค้าขาย การคมนาคม การเดินทางไปมาระหว่างหมู่บ้านและก่อให้เกิดการใช้เรือในทุกกิจกรรม ต่อมาเมื่อเทคโนโลยีเจริญขึ้น การใช้เครื่องมือเครื่องไม้ อุปกรณ์ก็พัฒนา รูปแบบของเรือ จึงแตกต่างกันไปขึ้นอยู่กับความเหมาะสมกับสภาพ การใช้งานและสภาพแวดล้อมของสายน้ำ เรือของชาวพิษณุโลกจึงเป็นเรือท้องแบนที่เรียกกันว่า ท้องขัน ก็เนื่องจากการไหลของแม่น้ำน่านเป็นการเคลื่อนที่ช้า ๆ ตามร่องน้ำ ที่มีพื้นหรือ ท้องน้ำราบเรียบ การไหลจะเป็นเส้นขนานกับลำน้ำ เรือจึงเป็นแบบลูกทุ่งที่กินน้ำได้ดี รูปเรือ เพียวกะทัดรัด เมื่อถึงเทศกาลออกพรรษา ชาวบ้านก็แต่งเรือเพื่อใช้เป็นเรือทรงเพื่อนำ ผ้าป่า ผ้าห่ม มาถวายเป็นเครื่องสักการบูชาแด่พระพุทธรูปชินราช พอเสร็จพิธีก็พากัน ล่องกลับบ้าน ด้วยความสนุกสนานจึงเกิดการแข่งขันทัน ตามที่ปรากฏมาจนทุกวันนี้

ผู้วิจัยดำเนินการศึกษาการแข่งขันเรือยาวประเพณี เพื่อเป็นแนวทางให้เห็นถึง ภาพสะท้อนวิถีชีวิตของชาวพิษณุโลกที่เกี่ยวข้องตั้งแต่การเสาะหาไม้เป็นไปตามลำดับดังนี้

1. การเสาะหาไม้ในการขุดเรือ

ไม้ที่นิยมนำมาใช้ในการขุดเรือเป็นไม้ที่มีลักษณะทั่วไป คือ เป็นไม้ยืนต้นขนาดกลาง ถึงขนาดใหญ่สูงประมาณ 15 - 40 เมตร มีลักษณะคุณสมบัติพิเศษเฉพาะ คือ ลำต้นเปลาตรง สูงชะลูด ไม่มีกิ่งก้านที่ลำต้น มีความแข็งแรง เหนียว ไม่ผุง่าย แต่งตัวได้มาก และทนทาน (กองการศึกษาเทศบาล. 2537 : 10) ซึ่งคุณสมบัติดังกล่าวของไม้ที่เป็นไปตามหลักวิชาการ ได้แก่ ไม้ตระกูลตะเคียน เช่น ตะเคียนทอง ตะเคียนขน ตะเคียนทราย ตะเคียนชันตาแมว

ตะเคียนหิน เป็นต้น ไม้ที่นิยมมากที่สุด คือ ไม้ตะเคียนทองมีชื่อวิทยาศาสตร์ว่า *Hoptea* *Oderata* Roxb. อยู่ในวงศ์ *Dipterocarpaceae* เป็นไม้ที่มีความกว้างจำเพาะ 0.637 โดยประมาณ (กรมป่าไม้. 2537 : 9) ฉะนั้นจึงเบา ลอยน้ำได้ดี ท่อน้ำ ท่ออาหาร เรียงเป็นแนวเดียวกัน ทำให้ไม้เหนียว วงปีไม่ชัดเจนแสดงถึงความอุดมสมบูรณ์ของพื้นที่และสภาพของป่าที่ชุ่มชื้นตลอดปี ไม่มีเสียงไม้แตกง่าย ลูไปตามกระแสลำน้ำได้ดี ชอบขึ้นอยู่ตามริมห้วยที่มีความชุ่มชื้นตามป่าดิบชื้น เป็นไม้ไม่ผลัดใบเรือนยอด มียาง ยางไม่มีสีเหลือง กลิ่นเล็กน้อย เนื้อไม้มีสีหม่น หรือสีน้ำตาลอมเหลือง เมื่อยางถูกอากาศจะจับตัวเป็นก้อนแข็ง ๆ กลม ๆ มักมีเส้นขาวหรือเทาผ่านเสมอ ซึ่งเป็นท่อน้ำมันหรือยาง ทำให้เกิดความเชื่อ มีนางไม้หรือแม่ย่านางสถิตอยู่เหตุเกิดจากเมื่อไม้ได้รับความร้อน ความชื้นจะระเหยไม้จะหดตัว ยางไม้จะไหลตามรอยแตก (อนุมานราชชน. 2507 : 8) ทนปลวก ได้ดี เนื้อละเอียดปานกลาง เนื้อไม้มีความแข็ง 625 กก. ความแข็งแรงประมาณ 1,172 กก./ตร.ซม. ความตื้อ 120,200 กก./ตร.ซม. ความเหนียวของไม้ 4.70 กก./ม. มีความทนทานตามธรรมชาติเฉลี่ย 77 ปี ถ้านำมาทำเป็นเรือจะใช้ได้นานกว่า 60 ปี (กรมป่าไม้. 2526 : 130) ข้อสังเกตว่า ไม้มีความสมบูรณ์หรือไม่ ดูจากใบที่มีความเขียวสด มียอดอ่อนแตกอยู่เสมอ เปลือกไม้ไม่ร้อน หากไม้ตายจะมีปลวกขึ้น ใบเหลือง เปลือกแตก กิ่งอาจหักหรือตาย ลำต้นจะเน่า กลวง ช่างจะไม่เลือกมาใช้งาน อายุของไม้ที่พอจะตัดมาทำเรือได้ ประมาณ 200 ปี วัดโคนต้นโดยรอบ 3.50 - 4.0 เมตร ซึ่งจะได้ความสูงของไม้พอจะทำเรือยาวได้ คือ เรือยาวใหญ่ใช้ไม้ยาว 14 วา 2 คอก (27 เมตร) เรือยาวกลางใช้ไม้ยาว 12 วา (24 เมตร) เรือยาวเล็กใช้ไม้ยาว 9 วา (18 เมตร) กรณีไม้ที่เสาะหามาได้บิดเบี้ยว ช่างจะไม่นิยมมาทำเรือยาว เพราะเป็นไม้ที่ขาดความสมบูรณ์ ไม่เหนียว แต่ถ้าหากจะต้องใช้ ช่างมีวิธีแก้ไข โดยการทำให้ไม้อ่อนตัวด้วยการให้ความร้อน แล้วจึงตัดเนื้อไม้ให้ตรง ซึ่งต้องใช้เวลาและแรงงาน ช่างไม่นิยม (ทุม ปานเกิด. 4 กันยายน 2539) ปัจจุบันไม้ตระกูลตะเคียนหายากเพราะต้นตะเคียนเป็นไม้เด่นที่มีลำต้นสูง ผลจึงถูกลมพัดพาไปได้ไกล ๆ ประกอบกับเมล็ด มีการเสื่อมความงอกไว เมื่อตกอยู่ในสภาพแวดล้อมที่ไม่เหมาะสมเมล็ดจะไม่งอกแล้วตายในที่สุด นับวันปริมาณจะลดลงเรื่อย (กรมป่าไม้. 2537 : 15)

1.1 วิธีวัดความสูงของไม้

เมื่อพบไม้ที่มีคุณสมบัติมาชุดเป็นเรือได้ในการวัดความสูงของไม้ ชาวบ้านมีประสบการณ์ ความรอบรู้ ดังนี้

1.1.1. ใช้ลูกโป่งที่อัดลมให้ลอยขึ้นไปถึงยอดที่ต้องการจะวัด จากนั้นดึงลูกโป่งลงมาแล้ววัดความยาวของเชือก

1.1.2. นำลูกศรหน้าไม้ผูกด้าย แล้วใช้หน้าไม้ยิงไปบริเวณยอดไม้ที่ต้องการตัด จากนั้นดึงเอาด้ายที่ติดหางลูกศรมาวัดความยาว

1.1.3. เดินจากโคนต้นไม้ออกไปตามแนวระนาบ แล้วไปยืนโก้งโค้งมองลอดหว่างขาไปยังยอดที่เราต้องการตัด หากยังไม่ได้ความสูงตามที่ต้องการจะตัด ก็จะเดินจากโคนจนได้ระยะทางเท่ากับความสูงของต้นไม้ที่ต้องการ แสดงถึงภูมิปัญญาชาวบ้าน

เพราะเมื่อไปยืนใกล้โคนไม้จนได้ระยะเท่ากับความสูงของต้นไม้ที่ต้องการตัด เกิดเป็นสามเหลี่ยมมุมฉากที่มีด้านประกอบมุมฉากยาวเท่ากัน ตามหลักวิชาตรีโกณมิติ

เมื่อได้ไม้ตามคุณสมบัติดังกล่าวแล้วมิได้โค่นทันทีแต่ใช้วิธีการต้นไม้ คือ การตัดท่อนำรอบ ๆ โคนต้นไม้ เพื่อให้ไม้ยืนต้นตายเอง ซึ่งต้องใช้เวลารั้ง 2 ปี จะได้ไม้ที่เหนียว แข็งแรง ทนทาน ไม้ผุ เพราะการผุของไม้เกิดขึ้นเนื่องจากความชื้นในเนื้อไม้ รวมตัวกับออกซิเจนในอากาศ (สมปอง ทองสีเข้ม. 24 สิงหาคม 2538) แต่การทำเช่นนี้ผิดกฎหมายบ้านเมือง ความอุดมสมบูรณ์ของป่าที่ห้วยน้ำฮ่น เขตสงวนพันธุ์สัตว์ป่าภูซัด จังหวัดพิษณุโลก ขณะเวลา 10.00 - 11.00 น. ยังปรากฏหยดน้ำไหลเป็นเม็ดตามปลายใบ และบริเวณโคนต้นตะเคียนชุ่มชื้น เมื่อตัดไม้ถึงท่อน้ำ จะมีน้ำสีเหลืองไหล แล้วมีเสียงดังซู่ ๆ ของอากาศเข้าไปแทนที่ ซึ่งน้ำที่ได้มีปริมาณ 2 ปี๊บ (ชมพู แก้ววงศ์. 20 เมษายน 2538) เนื่องจากตะเคียนเป็นไม้ยืนต้นมีอายุยาวนาน จึงเชื่อกันว่า จะมีเทวดาอารักษ์ นางไม้สิงสถิตอยู่ทุกต้น ในป่าแต่ละป่าจะมีเทพารักษ์แต่ละองค์ดูแล ไม้ที่นิยมมาทำเรือจะต้องเป็นไม้จากป่าเดียวกัน จะไม่นิยมไม้ต่างป่า เพราะเชื่อว่าจะเกิดการทะเลาะวิวาท ไม่สามัคคีของเทวดา การตัดไม้ต่างป่าทำให้เสียเวลา ขนลำบาก ลักษณะคุณภาพไม้ที่ได้แตกต่างกัน

2. พิธีการตัดโค่นต้นไม้เพื่อใช้ในการขุดเรือ

ตามความเชื่อของชาวบ้าน เชื่อว่า ต้นไม้ใหญ่ในป่าจะมีเทพารักษ์รักษาคุ้มครอง และเป็นที่อยู่รุกขเทวดาสวรรค์วิมาน ซึ่งดาเรามองไม่เห็น ฉะนั้น ก่อนจะตัดไม้พรวน หรือผู้ทำพิธีหรือพราหมณ์จะทำการสังเวยเจ้าป่า เจ้าเขา เจ้าที่ รุกขเทวดา และนางไม้เสียก่อน มิฉะนั้น ท่านจะเคืองหาว่าไม่เคารพท่าน อาจประสบความเดือดร้อน มีอันเป็นไปต่าง ๆ ฉะนั้น พราหมณ์ หรือผู้ทำพิธีจะบอกกล่าว ด้วยเครื่องเช่นสังเวย โดยการตั้งศาลเพียงตาทำด้วยไม้ที่หาได้ง่ายในบริเวณใกล้เคียงสูงเพียงตาของเจ้าเมือง เครื่องเช่นจะมีการถามผู้รู้ พรวนพราหมณ์ หรือร่างทรงในท้องถิ่นว่า ท่านต้องการเครื่องเช่นประเภทใด โดยทั่ว ๆ ไปมักจะได้แก่ บายศรี 1 คู่ ข้าวปากหม้อ ไข่ต้ม หัวหมู ไก่ต้ม กล้วย อ้อย มะพร้าว ผลไม้ที่มีปลูกตามบ้านและหาได้ง่าย ขนมต้มแดง ขนมต้มขาว ข้าวเหนียวหัวหงอก อาจจะมีเหล้า บุหรี่ ผ้าแพรหลากสี เครื่องแต่งตัว แป้ง หวี เสื้อผ้าถุง ดอกไม้ตามที่หาได้ในป่า ซึ่งแตกต่างกันไปในแต่ละท้องถิ่น และตามความชอบของเทพแต่ละองค์ที่บอกผ่านร่างทรง (ชมพู แก้ววงศ์. 20 เมษายน 2538) การบวงสรวง ผู้ทำพิธีจัดรูป 16 ดอก เทียน 1 คู่ นมัสการพระรัตนตรัย คาถาชุมนุมเทวดา และบอกกล่าวด้วยวาจา ขอตัดต้นไม้เพื่อนำไปเป็นเรือ เพื่อเป็นเกียรติยศแห่งท้องถิ่น เมื่อรูปหมด ก็ลา ผ้าแพรหลากสีนำมาผูกโคนต้นไม้ที่จะตัด และโดยมากต้องมีการบวงสรวงซ้ำเพื่อความมั่นใจ (ชมพู แก้ววงศ์. 20 เมษายน 2538) การกระทำเช่นนี้เพื่อให้เกิดความสบายใจสะท้อนถึงความศรัทธาแนบแน่นในพิธีกรรม ซึ่งกระทำกันมาตั้งแต่อดีต จนกลายเป็นการปฏิบัติที่สืบทอดกันมาและยังคงมีอิทธิพลจนถึงปัจจุบัน ความเชื่อโชคลางและนับถือผีสางเทวดานั้นเป็นการกระทำเพื่อหาที่พึ่งยึดเหนี่ยวทางจิตใจ เพื่อให้เกิดความสบายใจ หากได้กระทำตามพิธีกรรมและเป็นที่ถูกใจแก่บรรดาของปวงเทพแล้ว ท่านก็จะบันดาลผลสัมฤทธิ์ให้แก่ผู้ทำการบูชา การไหว้ดีพัสลัญเป็นวิธีแสดงความสุภาพอ่อนน้อมที่ดีทางหนึ่ง ความเชื่อในเรื่อง

อำนาจลึกลับเป็นสิ่งที่ชาวบ้านได้เรียนรู้จาก วิถีชีวิตที่ปฏิบัติกันมาเป็นเวลายาวนานหลายพันปี สิ่งใดที่ปฏิบัติบูชาแล้วเกิดผลในทางดี ก็จะมีสืบทอดต่อกันจนถึงรุ่นลูกหลาน บางครั้งก็ไม่สามารถหาเหตุผลมาอธิบายได้ เป็นเรื่องของจิตใจ เมื่อปฏิบัติบูชาเช่นสรวงแล้วสบายใจ สมหวัง ปลอดภัย ก็ปฏิบัติสืบเนื่องกันจนเป็นสัญลักษณ์หรือเครื่องหมายหรือพิธีกรรมประจำกลุ่มไป การทำพิธีกรรมเพื่อบวงสรวงบอกกล่าว รุกขเทวดา นางไม้ จะกระทำตอนเช้า เป็นการทำไปตามความเชื่อที่มีมาแต่เดิมว่า ตามป่าเขา ลำเนาไพร มีสิ่งศักดิ์สิทธิ์ เทพเจ้า ผี สถิตอยู่ดูแลคอยพิทักษ์รักษาหลายองค์ เหตุที่เชื่อเช่นนี้ก็เพราะต้นไม้เป็นพืชมีวงจรชีวิตคล้าย ๆ กับคน เกิด เจริญเติบโต ต้องการอาหาร แพร่ขยายพันธุ์ ตายเป็นปุ๋ยเน่าเปื่อย ย่อมเชื่อเจ้าถือผีว่าสิ่งสถิตอยู่ตามต้นไม้ เมื่อจะทำพิธีที่เกี่ยวข้องกันท่านจึงต้องอุบายป้องกันเหตุร้ายอันจะมีมาด้วย ความกลัวว่า ผีสาธเทวดาจะให้โทษรุนแรงหรือมาขัดขวางทำให้เสียการ ต้องทำการบูชาบอกกล่าว ขออนุญาตเสียก่อน เพื่อว่าเทวดารู้ตัวจะได้ย้ายที่อยู่ไป แม้ในทุกวันนี้ ความเชื่อดังกล่าวคงมีอิทธิพลแอบแฝงในประเพณีสืบมาเป็นการกระทำที่ตอบสนองความมั่นใจให้เกิดพลังการสร้างสรรค์ อันเป็นพื้นฐานเกิดฤทธิ์ทางจิตใจผูกพันเคารพคุณงามความดี

ส่วนทางรูปธรรม ทำให้ผู้ที่เกี่ยวข้องมีสิ่งยึดเหนี่ยวร่วมกันเกิดเป็นพลังสามัคคี และการถือว่าต้นไม้ใหญ่มีรุกขเทวดาหรือนางไม้สถิตอยู่ มีคุณแก่ส่วนรวม คนไม่กล้าหักโค่น เพราะมีฉะนั้นไม้ขนาดใหญ่ในป่าก็คงจะถูกตัดโค่นไปหมดแล้ว ไม่มีโอกาสเป็นมรดกเหลือมาถึงคนรุ่นหลังและทำให้เกิดภัยพิบัติทางธรรมชาติ

3. การทำพิธีโค่นเพื่อนำมาทำเรือชุด

หลังจากผ่านพิธีกรรมแล้ว คณะช่างจะดูทิศทางที่จะให้ไม้ล้มได้โดยง่าย และไม่เสียหายต่อลำต้น โดยสังเกตจากน้ำหนักของกิ่งก้านที่แผ่ไปทิศทางใด เตรียมแผ้วถางทางหญ้าให้โล่งเตียนเป็นการเกรตทาง เพื่อให้ไม้ล้มโดยปราศจากการกระทบกระเทือนเสียหายต่อไม้คือไส้กลางอาจจะชำ ลำต้นหัก ฉีก

การเตรียมอุปกรณ์เครื่องมือที่ใช้ในการตัดไม้ สมัยก่อนใช้เลื่อยยมบาล ปัจจุบันหันมาใช้เลื่อยไฟฟ้า รอก สลิง เชือก ช่างจะใช้เลื่อย เลื่อยด้านที่ต้องการโค่นเข้าไปประมาณครึ่งต้นไม้ จากนั้นก็ถอนเลื่อยแล้วเลื่อยด้านตรงข้าม โดยให้สูงกว่าด้านแรกคืบเศษเมื่อรอยเลื่อยจรดกัน 2 ด้าน ช่างจะตอกทอย เพื่อบังคับไม่ให้ล้มไปตามทิศที่ต้องการ และกันไม้ถอยลงด้วย การยึดด้วยสลิงจะช่วยให้ไม้ค่อย ๆ ล้มลงเพื่อไส้กลางไม้จะไม่ชำไม่แตกวัดความยาวตามความต้องการเผื่อเหลือไว้เล็กน้อยแล้วตัดปลาย การตัดไม้ต้องตัดไว้สำหรับทำส่วนประกอบอื่น ๆ ของเรือด้วย เช่น โชน กง กระทงนัง ใบพาย จากนั้นช่างจะทำการถากเปลือกด้วยขวาน จนหมดกะพี้ กระพี้เป็นส่วนไม้ที่อ่อนเปลือกของต้นไม้ที่เป็นเซลล์โลสไม้ที่มีอายุมากเจาะเข้าไปลึกเพียง 2 นิ้วก็ถึงแก่นแล้ว เตรียมขนออกจากป่าต้องมีการบอกกล่าว การชักลากไม้ขณะสดอยู่ ไม้จะมีน้ำหนักมากกรรทีลากจะรองรับน้ำหนักไม้ทั้งต้นหรือชักลากมาทางน้ำก็ผูกแพลูกบวบล่องน้ำมา ปัจจุบันการตัดไม้ถูกห้าม อัตราค่าจ้างโค่นเมตรละ 1,000.-บาท (ชมพู - แก้ววงศ์. 20 เมษายน 2538) เวลาโค่นต้นไม้จะเป็นช่วงว่างหลังจากการเก็บเกี่ยว และพ้นจากฤดูหนาว ตั้งแต่เดือน 1 ถึงเดือน 4 เพราะระหว่างนี้ ไม่มีฝน พื้นที่ดินในป่าแห้ง สะดวกแก่การเข้าป่าหาไม้ ความเจ็บไข้มีน้อย การทำไร่ทำนา เบบางลง มี

เวลารว่าง สามารถเกณฑ์ผู้คนเข้าช่วยเหลือ อาศัยแรงงานได้มากเตรียมเสบียงอาหารและข้าวของที่จำเป็นสำหรับการอยู่ป่าหลายคืน

4. การชักลากไม้ออกจากป่า

วิธีการชักลากในสมัยก่อน ใช้ช้าง 9 เชือกชักลากซุงออกมาจากป่า ระหว่างทางมีการแผ้วถางทาง บอกกล่าวนางไม้เป็นระยะ ๆ ชักลากไม้ออกจากป่าขึ้นอยู่กับความลึกของป่าที่พบต้นไม้ อาจเป็นสัปดาห์หรือนานเป็นเดือน (สำเนา ปิยวณโณ, 23 เมษายน 2538) ในปัจจุบัน ด้วยเทคโนโลยีที่ทันสมัยก็จะใช้รถลาก ส่วนด้านพิธีกรรมยังคงปฏิบัติเหมือนเดิม มีการบอกกล่าวนางไม้ เจ้าป่า เจ้าเขา แผ้วทางแล้วจึงลากไม้ออกจากป่า สิ่งหนึ่งที่มักประสบกับคณะทำงานคือ นางไม้หรือเทวดามักจะมาเข้าฝัน หรือให้ประสบเหตุการณ์แปลก ๆ เช่น บาดเจ็บ หากทำไม่ถูกต้องตามพิธี จนไม่มาถึงสถานที่ที่จะทำการขุดเรือ การบอกกล่าวอัญเชิญแม่ย่านางจะทำทั้งก่อนขึ้นรถและลงจากรถ (เจริญ อุทัย. 10 กันยายน 2538) ไม้ที่ได้ เมื่อละเอียด เรียบสวน นางไม้ที่เข้าฝันจะมีผิวพรรณละเอียดเนียน เมื่อขุดเป็นเรือแล้ว เรือจะวิ่งนิ่ม มีกำลังพุ่ง หรือไม้ที่ได้เนื้อค่อนข้างหยาบ นางไม้ที่เข้าฝันจะมีลักษณะโหดโผนแค้นเปรี้ยว เมื่อขุดเป็นเรือแล้ว เรือจะพุ่งทยานแบบคึกคะนอง (เจริญ อุทัย. 10 กันยายน 2538)

5. การขุดเรือ

เมื่อชักลากไม้มาถึงวัดหรือสถานที่ขุดเรือ ก่อนลงมือขุดต้องตั้งศาลเพียงตา อัญเชิญนางไม้ แม่ย่านางขึ้นบนศาล ช่างจะตั้งศาลเพียงตาแล้วบอกกล่าวด้วย หัวหมู ไก่ต้ม ไข่ต้ม ข้าวปากหม้อ บายศรีปากชาม ถูปเทียน ดอกไม้ ผลไม้ เช่น กล้วย มะพร้าว และครุช่าง ให้ดำเนินการขุดง่ายเป็นไปตามสูตรทุกประการ

ในเรื่องของการขุดเรือ ช่างเลิศ โพนามาศ (20 - 21 เมษายน 2538, 28 กันยายน 2538) เล่าให้ฟังว่า จะนำบายศรีวางบนปลายไม้และโคนไม้อย่างละที่ ดูลักษณะไม่ว่าจะใช้ส่วนไหนเป็นท้องเรือ โดยสังเกตจากเนื้อไม้และการเหี่ยยงของไม้ ลักษณะการงอ โอน หรือนำไม้ไปลอยน้ำดูว่าไม้จะพลิกด้านใดขึ้นบน ด้านล่างก็เป็นท้องเรือ ช่างจะใช้เลื่อยไฟฟ้าเปิดปีกไม้ด้านบน ด้านล่าง หากไม้ใหญ่พอที่จะขุดเป็นสองลำ ช่างจะแบ่งไม้เป็นสองส่วน สำหรับขุดเรือ 2 ลำ แล้วเปิดปีกไม้ด้านข้าง เมื่อเปิดปีกไม้แล้วช่างจะตีเส้นศูนย์เพื่อแบ่งไม้ออกเป็น 2 ซีกเท่า ๆ กัน ตีกรอบด้านข้างอีกข้างละเส้นตามแนวความยาว เพื่อเป็นเส้นมาด ตลอดหัวถึงท้ายเรือ เพื่อจะได้เป็นแนวในการเขาสะเอาเนื้อที่ไม่ต้องการออก การวางโครงสร้างอย่างคร่าว ๆ จะทำตามทักษะของช่างแต่ละตระกูลที่ได้รับความรู้ถ่ายทอดกันมาในทางปฏิบัติ ไม้ที่ขุดบางครั้งอาจมีตำหนิ ช่างจะต้องเลียง เพราะตำหนิของไม้ จะทำให้ถากลำบาก ไม้ไม่เรียบเสมอกันหรือเป็นจุดที่จะทำให้เรือผู้ได้ง่าย

ช่างใช้เลื่อยเขาสะตามแนวเส้นที่ดีไว้ แล้ววัดเอาเนื้อไม้ออกตลอดลำลักษณะคล้ายรางหมูยาว ๆ หากใช้เลื่อยไฟฟ้าเขาสะเศษไม้จะสามารถนำไปใช้ประโยชน์อย่างอื่นได้ แต่ถ้าเป็นเครื่องมือประเภท เลื่อยก้ามปู ขวานถาก ไม้ที่เขาสะออกมาจะเป็นเศษไม้และขี้เลื่อยสามารถใช้เป็นเชื้อเพลิงสุ่มแล้วย่างเรือในขั้นตอนอื่นต่อไป อุปกรณ์ที่ทำให้เรือได้ศูนย์สมดุล

คือ เส้นดิ่ง เส้นประทัด สำหรับหาจุดศูนย์ถ่วง การถากเรือยาวที่ยาว 10 วาเศษ เช่นนี้ ความฉลาดในเชิงศิลป์ใช้อุปกรณ์พื้นบ้านถากด้วยมือ ซึ่งอุปกรณ์เหล่านี้เป็นเครื่องมือขนาด น้ำหนักพอดีเหมาะมือสามารถใช้ทดแทนหน้าที่กันได้เป็นการวัดฝีมือที่มีค่าสูงกว่าใช้เครื่องจักร เมื่อได้เอาไม้ออกตลอดกลางลำเรือแล้วช่างจะปลอกเปลือกไม้ด้านนอกตลอดลำ การ เหลาเรือด้านนอก ด้วยเครื่องมือของช่าง ได้แก่ ขวานกลาง กบไฟฟ้า ระมะ ถากตามรอยให้เป็นรูปร่างโครงร่างเรืออย่างคร่าว ๆ ที่เรียกว่า โกลนเรือ สลับกับการสาางด้านใน ถากเนื้อไม้ ออกตลอดลำเรือให้มีความหนาเท่า ๆ กันประมาณ 3 นิ้ว การใช้มีดขวานถากเรือถือกันว่าเป็นการไ้ฝีมือที่ได้หน้าได้ตาของลูกผู้ชาย บอกอุปนิสัยการทำงานได้มาก การชุดเรือจะต้อง ใจเย็นใช้สมาธิมาก การถากเรือทั้งด้านนอกและด้านในจะต้องค่อยเป็นค่อยไป ใช้เวลานาน เป็นลัปดาห์

ช่างชุดเรือจะมีสูตรและรูปแบบแตกต่างกันไป ขึ้นกับสภาพของท้องถิ่น จุดประสงค์การใช้งานลักษณะไม้ที่ได้ การประยุกต์ให้เป็นไปตามความนิยมของผู้ว่าจ้าง เช่น ในกรณีนี้คือ เมื่อช่างพิจารณาแล้วเห็นว่า ไม้ที่ได้มา โคนต้นเหมาะที่จะทำหัวเรือ ปลายไม้ เป็นท้ายเรือ เมื่อชุดเรือลักษณะนี้จะได้รูปเรือที่มีลักษณะหัวกว้างท้ายเรียวเป็นรูปปลาช่อน เมื่อใช้ในการแข่งขันการวางกำลังเรือที่มีลักษณะรูปปลาช่อน ต้องวางฝีพายกำลังกล้าแข็ง อยู่กะทางต้น 3 - 4 กะทาง ฝีพายออกแรงจ้ำเบิกน้ำมากกว่าเรือที่รูปลักษณะงูไซ การชุดเรือ รูปงูไซ เหมาะกับการแข่งขันในแม่น้ำลำน้ำ เพราะตามโครงสร้าง และลักษณะการไหลของ น้ำลำน้ำบริเวณสนามแข่งขัน ชวงลำน้ำมีลักษณะตรงความเร็วของกระแสน้ำทั้งสองฝั่งใกล้เคียง กัน ท้องน้ำเกิดจากการทับถมของโคลน ร่องน้ำมีความลึก ความลาดชันน้อย รูปเรือที่หัวเรียว ท้ายเรียว จะเปรียบจะทัดรัด ลู่ไปตามกระแสน้ำได้ดี

ในสมัยก่อนค่าจ้างชุดเรือจะว่ากันด้วย หมู ไก่เป็นตัว ๆ ที่มีชีวิตอยู่สามารถนำไป เลี้ยงไว้ ส่วนแม่บ้าน เด็กสาว ๆ จะช่วยกันหุงหาอาหารกับข้าวมาเลี้ยงคณะชุดเรือ เด็กหนุ่ม ก็มาเป็นลูกมือช่วยยก ช่วยแบกหาม หรือถากลับ เป็นการเรียนรู้เทคนิควิชาการชุดเรือ คลุกคลีดีมีง ส่วนเคล็ดวิชาสำคัญของเรือตกอยู่แก่นายช่างใหญ่จะบงการ หรือเห็นหน่วยก้าน ลูกมือดี ก็ทำให้ดูแลการจะสอนแบบถ่ายทอดหมดให้หมดพุงไม่ปรากฏ จึงทำให้ศิลปวิชา ชุดเรือ จางหายไป ช่างฝีมือใหม่ที่มีไหวพริบ ช่างสังเกตรู้จักจดจำและรักในงานจริง ๆ จึงสามารถสืบทอดวิชาการต่อไปได้ และโดยส่วนใหญ่แล้ว จะถ่ายทอดให้แก่ลูกหลานที่เป็น วงศ์วานว่านเครือที่เอาถ่านรักดี จึงทำให้ในปัจจุบันนี้จะหาช่างชุดเรือยาวที่ทำเป็นอาชีพได้ น้อยมาก ปัจจุบันค่าชุดจะคิดกันวาระ 7,000.-บาท ถึง 8,000.-บาท ค่าตกแต่งอุปกรณ์ อื่น ๆ อีก ซึ่งเรือยาวลำหนึ่งค่าใช้จ่ายทั้งสิ้นจะประมาณ 150,000.-บาท ถึง 200,000.- บาท ระยะเวลาชุดเรือยาวลำหนึ่งเดือนเศษ เรือพระเทพใช้เวลา 48 วัน (สำเนา ปิยวณโณ. 23 เมษายน 2538)

6. การเบิกเรือ

การเบิกเรือเป็นการถ่างเรือที่ทำเป็นรูปร่างคร่าว ๆ (โกลน) แล้วให้ผายออก โดยวิธีสูมไฟให้ร้อน เมื่อได้โกลนเรือแล้ว คณะช่างจะดำเนินการเบิกเรือโดยการสูมพื้น

ซึ่งเสียเศษไม้จากการเซาะเนื้อเรือให้เป็นแนวยาวแล้วคว่ำเรือ ย่างเรือ ในครั้งแรกย่างเรืออย่างต่ำใช้เวลา 16 ชั่วโมง เพื่อเป็นการอบไล่ความชื้น ทำให้เนื้อไม้แห้งและให้เนื้อไม้อ่อนตัวสุกเนื้อจะแน่นเหนียว สีจะออกเป็นสีเหลือง โดยเฉพาะตะเคียนทองสีเหลืองสุกสวยงามช่วยให้สะดวกในการแกะสลักไม้ได้โดยไม่ฉีกขยายได้ง่ายขึ้น พอประมาณว่าเนื้อเรือถูกไฟเหลืองทั่วตลอดลำ ไม่พอร้อนก็พลิกเรือข้างจะใช้มือสัมผัส ไม่มีการวัดอุณหภูมิด้วยเครื่องมือแต่อย่างใด จากนั้นจะใช้หวงสอดด้วยปากการั้งเรือทั้ง 2 ข้าง จำนวนหวงจะมีตลอดลำเรือ แล้วใช้ความสามัคคีช่วยกันแบะเรือออกซึ่งต้องใช้คนเป็นจำนวนมาก การแบะเรือต้องพร้อมใจกันแบะทั้งด้านซ้ายและด้านขวาตลอดลำเรือ พอไม้ขยายตัวน้ำไม้ไผ่มาค้ำกลางลำเรือก็มีการคลายตัว ออกแรงเบิกเรือต่อไป พอไม้ขยายก็เปลี่ยนขนาดไม้ไผ่ที่ค้ำกลางลำเรือให้กว้างขึ้น ทั้งอยู่อย่างนั้นประมาณ 2-3 วัน ให้อยู่ตัวจึงเอาไม้ค้ำยันออก ถ้าเนื้อไม้ด้านในและแต่งด้านนอกจนเข้าที่ ทำการลนไฟอีกเป็นครั้งที่สองการย่างเรือครั้งนี้อย่างต่ำต้องใช้เวลานาน 12 ชั่วโมง แล้วทำการเบิกเรืออย่างครั้งแรกทำซ้ำ ๆ เช่นนี้ 3-4 ครั้ง จนได้ความกว้างตามสูตรของเรือ คือกลางลำเรือกว้าง 44 นิ้ว รอบเรือกว้าง 60 นิ้ว ในอดีตศิลปทางช่างฝีมือชุดเรือ มีรูปแบบเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัว บรรดาศิลปินช่างได้มาจากปากที่เล่ากันมาจากการสังเกตผลที่เกิดขึ้น เมื่อใช้งานแล้วนำมาปรับปรุงแก้ไขให้เหมาะสม จึงมีความแตกต่างกันไปบ้าง แหล่งที่ได้วิชาความรู้มาจากสถานที่ชุมชนของคนหมู่มาก เช่น วัด เป็นสถานที่ที่สังคมสร้างขึ้นไว้แหล่งถ่ายทอดมรดกทางสังคม ผู้รับวิชาความรู้ทำหน้าที่สืบสานต่อเพราะต้องใช้วิชาในการยังชีพ ปรับปรุงแก้ไขให้เหมาะสมจนได้มาตรฐาน (ช่างเลิศ โพนามาศ. 28 กันยายน 2538)

7. กระดุกงเรือ

กระดุกง คือส่วนที่อยู่ล่างสุดท้องเรือ เรือพื้นบ้านแต่เดิมไม่มีกระดุกง ช่างจะแต่งท้องเรือให้หนาเป็นไม้เนื้อเดียวกับตัวเรือแล้วขัดเกลากให้กลมมนพอดี เพื่อไว้สำหรับเป็นจุดรับน้ำหนักของเรือยาวตลอดลำให้อยู่ในสภาพสมดุล ไม่โคลงเคลงและเป็นจุดต้องเชื่อมโยงกับกงเรือ ต่อมาจึงได้พัฒนาโดยการเอาไม้มาเสริมเป็นเอาไม้มาเสริมเป็นกระดุกง กระดุกงมีขนาด $2-2\frac{1}{2}$ นิ้ว ยาวตลอดกลางท้องลำเรือ

8. การวางกงเรือ

กงเรือเป็นส่วนที่ติดต่อเชื่อมโยงกับกระดุกง เป็นโครงสร้างของเรือที่รับน้ำหนักอยู่กระจายโค้งตามรูปเรือด้านในตลอดทั้งลำเรือตั้งแต่หัวจรดท้าย ในการวางกงช่างจะวัดความยาวของเรือ เพื่อคำนวณหาความถี่ห่างของกงเรือ แล้วแบ่งจุดกึ่งกลางของเรือ เพื่อวางกงตัวแรก (กงเอก) ไม้ที่นิยมนำมาทำกงเป็นไม้เนื้อแข็ง ทนแดด ทนน้ำ ได้แก่ ลัก ตะเคียน ประดู่ ขนาดไม้หนา $2-2\frac{1}{2}$ นิ้ว กว้างประมาณ 20 นิ้ว ยาวตามลักษณะโค้งของเรือไม่ต่ำกว่า 40 นิ้ว ความห่างของกงตัวแต่ละตัว 70 เซนติเมตร ถึง 80 เซนติเมตร กงเอกจะติดกลางลำเรือเป็นจุดที่วางแล้วทำให้เรือสมดุล การติดกงเรือข้างใช้ส่วานเจาะกงเรือไปทะลุตัวเรือด้านข้างแล้วตอกด้วยลูกประลัก สลักซ้าย-ขวา การใช้ลูกประลักซึ่งทำจากไม้ลักษณะเป็นลิ้นตอกอัดเข้าไปให้แน่น ส่วนที่ยื่นเหลือก็ตัดทิ้งแต่งให้เรียบเสมอกับ

ผิวเรือ เมื่อเรือลงน้ำได้ความขึ้นจุดนี้ทำให้แน่นเป็นเนื้อเดียวกับเนื้อเรือ การวางกงตัวที่ 2,3,... จะวางสลับไปทางท้ายเรือและหัวเรือตลอดลำเรือ ถ้าเป็นเรือยาวใหญ่จะติดกงประมาณ 31 ตัว กงเอกกว้างประมาณ 39 นิ้ว เรือยาวกลางจะติดกงประมาณ 27 ตัว กงตัวกลางยาวประมาณ 35 นิ้ว เรือยาวเล็กจะติดกงประมาณ 23 ตัว กงตัวกลางยาวประมาณ 35 นิ้ว กงเป็นตัวรับน้ำหนักของกระทงนั้งพายของฝีพาย ฉะนั้น จำนวนกงเรือจะมีเท่ากับจำนวนกระทงของเรือและที่สำคัญเป็นจุดที่ฝีพายใช้เท้ายันเวลาออกแรงจ้ำพายเรือเป็นจุดรับน้ำหนัก รับแรงกระทำขณะเรือแล่นด้วย

9. การวางกระทง

กระทงเป็นไม้รูปสี่เหลี่ยมสำหรับฝีพายนั่งพายเรือ ไม้ที่จะนำมาใช้เป็นกระทงจะใช้ไม้สักเพราะเป็นไม้เนื้อแข็ง ทนทาน กว้าง 6 นิ้ว หนา 1 นิ้ว ความยาวเท่ากับความกว้างของเรือที่วางตำแหน่งกระทง กระทงกลางลำเรือจะมีความยาวมากกว่ากระทงหัวเรือและท้ายเรือ การติดกระทงข้างจะใช้กระทงวางเกินบนกงทั้ง 2 หัว แล้วเจาะกระทงทะลุตัวเรือ อัดลูกประสักข้างละ 2 ลูก ดอกให้แน่น ฉะนั้น กระทงมีจำนวนเท่ากับกงเรือเป็นการรับน้ำหนักคนนั่งพาย แต่ละจุดแนบไปกับตัวเรือรวมตลอดทั้งลำเชื่อมโยงกับกระดุกงทำให้เรือลอยตัวอยู่ได้อย่างสมดุล

10. การติดไม้แวน

ไม้แวน เป็นไม้ยาวท่อนเดียวหรือไม้ผ่าผูกติดตลอดกลางลำเรือใต้กระทงนั้งตลอดลำ ใช้ไม้กว้าง 2 นิ้ว หนา 3 นิ้ว อัดติดกับกระทง เพื่อประโยชน์ทำให้เรือแข็งแรงขึ้นและในการตอกดอมือ จากนั้นก็คว่ำเรือ ตกแต่งด้านนอกให้ผิวเรียบได้ที่ ชัดด้วยกระดากทรายหยาบ กระดากทรายละเอียด

11. การติดกาบเรือ

กาบเรือเป็นส่วนที่อยู่ข้างเรือเป็นไม้ยาวติดตลอดลำไว้สำหรับเสริมความแข็งแรงและกันน้ำเข้าด้านข้าง จะใช้ไม้เนื้อแข็ง ตะเคียน กว้าง 6 นิ้ว หนา $1\frac{1}{2}$ นิ้ว จำนวน 2 กาบทั้งซ้ายและขวาติดติดกับกระทงและมาดเรือ

12. การวัดความหนาบางของเรือ

การขุดเรือยาวช่างมีสูตรความหนาของตัวเรือแตกต่างกัน การวัดความหนาบางมีเทคนิคโดยช่างจะใช้ส่วานเจาะเรือให้ทะลุเป็นแนวตามขวาง แล้วใช้ลูกประสักวัดความหนา การเจาะเรือจะเจาะหลายตำแหน่งเป็นแนวตลอดในจุดที่ต้องการจะวัด แต่ละแนวห่างกันประมาณ 1 เมตร ลูกประสักที่ใช้วัดความหนาบางของเรือเป็นไม้สักหรือไม้ที่หาได้เหลาให้เป็นแท่งรูปทรงกรวยยาวตามสูตรของช่าง ความหนาบางของเรือจะแตกต่างกันถ้าเป็นฝีมือการขุดของช่างเลิศ โพนามาศ ตัวเรือจะหนา 2 นิ้ว เผื่อหากในกาลต่อไปจะมีการแต่งแก้ไขได้ ส่วนเรือที่ขุดโดยช่างสุวรรณ ฤทธิ์สม ตัวเรือจะหนา 6 กะเบียด ($1\frac{1}{2}$ นิ้ว) เรือเบาเพรียววิ่งได้ดี ความหนาบางและน้ำหนักของเรือมีผลต่อการแข่งขันเช่นเดียวกับแรงเสียดทาน แรงพยุ่ง แรงฝีพายออกกำลังจ้ำ การไหลของน้ำ และเทคนิควิธีการพายเรือ การปิดช่องที่เจาะเพื่อวัดความหนาบางของเรือเมื่อได้ตามสูตรที่ต้องการแล้ว ช่างจะนำลูกประสัก

CV
16.5
16039
1541

- 6 ก.ค. 2541

4140396

ตอกอัดน้ำมันยางปิดช่องทั้งด้านในและด้านนอกให้แน่นดัดส่วนเหลือที่ไม่ต้องการออกสำนักหอสมุด
แล้วแต่งให้เรียบ

13. การติดโชนหัวและโชนท้าย

โชนเป็นส่วนที่อยู่หัวและท้ายเรือที่ไม่ต้องจมอยู่กับน้ำตลอดเวลา ไม่ที่นิยมมา
ทำโชนเรือเป็นไม้สัก ไม้เนื้อแข็ง ทนทาน หรือเป็นไม้ขนุน ตะเคียน พยอม เพราะน้ำหนักเบา
ขนาดของโชนไม่มีเส้นผ่าศูนย์กลาง 24 นิ้ว ช่างที่ทำต้องมีฝีมือเพราะการเข้าไม้ยากมาก ต้องเข้า
ให้สนิทและสามารถถอดออกได้เพื่อสะดวกในการเคลื่อนย้ายเรือ โดยใช้มือตดตรงติดเรือ
แล้วติดสายยูเหล็กตั้งแต่ทุกระต่ายหัวเรือจรดทุกระต่ายท้ายเรือเพื่อประโยชน์ในการขับเรือ
เมื่อเสร็จเรียบร้อยแล้วขัดลงน้ำมันให้สวยงาม โชนหัวท้ายสมัยก่อนนิยมหัวเซิงดอนสูง
ปัจจุบันโชนเรือจะยกสูงพอที่เรือจะพุ่งแหวกทะยานไปในอากาศและน้ำได้ดี ไม่เกิดแรงกระทำ
ที่ต้านอากาศและแรงเสียดทานของน้ำมาก

14. การตอกตอม่อ

ตอม่อทำจากไม้เนื้อแข็งเพื่อความทนทานสำหรับรับน้ำหนัก ประเภท
ตะเคียน เป็นไม้ขนาด 3 นิ้ว หินา 1½ นิ้ว ความสูงเท่ากับระยะห่างระหว่างกระดูกงู
กับไม้แอน เทคนิค ประสพการณ์ของช่าง ที่ต้องการให้เรืออ่อนหรือแข็ง เรือแข็ง ตอม่อ
ต้องยาวพอสมควรและตอกให้ถี่ประมาณล้าละ 5 ตัว โดยวางตำแหน่งที่กลางเรือ 1 ไปทาง
โชนหัว 2 โชนท้าย 2 การตอกตอม่อ ณ จุดใด ช่างจะสังเกตลักษณะการวิ่งของเรือ หาก
เรือวิ่งดีสภาพสมบูรณ์ใช้ตอม่อเป็นตัวช่วยรองรับน้ำหนักบางจุด หากสภาพเรือไม่สมดุล
เวลาแล่นเรือขยับเขยื้อนพยายจนถึงกับค่อย ๆ จมน้ำได้ เรียกว่าเรืออ่อน ต้องเสริมด้วยการ
ใส่ตอม่อในจุดที่เห็นว่าบกพร่องเพื่อมีส่วนช่วยปรับและกระจายการรับน้ำหนักของฝีพาย

15. การทำพาย

พายสำหรับพายเรือเป็นเครื่องมือที่โบกพัดน้ำ ผลักดันให้เรือแล่นไปข้างหน้า
หรือตามทิศทางที่ต้องการ ไม้ที่ทำพาย เป็นไม้สักดีที่สุด ไม้กม้น ตะแบก หรืออื่น ๆ พายคน
จ้ายาว 1.70 เมตร กว้าง 6 นิ้ว หินา 1½ นิ้ว พายท้ายยาว 1.90 เมตร กว้าง 7 นิ้ว
หินา 1½ นิ้ว สำหรับคัดท้ายเรือบังคับทิศทาง พายสำเร็จรูปมีขนาดความกว้างปลายใบ 6
นิ้ว ความยาวของใบพาย 50 เซนติเมตร ด้ามที่ถือพายจ้ายาว 1 เมตร พายท้ายยาว 1.25
เมตร พื้นที่ของใบพายทั้ง 120 ตารางนิ้ว จะออกแรงกระทำกับน้ำ จุดที่ฝีพายจับเป็น
จุดบังคับทิศทาง

16. การตั้งชื่อเรือ

การตั้งชื่อเรือเหมือนกับการตั้งชื่อเด็กที่เกิดใหม่ ชาวบ้านถือว่าเรือมีชีวิต
เมื่อชุดแต่งเสร็จเรือมีตัวตน จะตั้งชื่อที่ความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับเรือ เช่น สถานที่เรือ
หมู่บ้าน ได้ไม้มากจากที่ใด หรือชื่อที่เป็นมงคลนำชัยมาสู่ในการแข่งขัน มีคำว่า เจ้าแม่ เทพ
นำหน้า เพราะเรือมีแม่ย่านาง เป็นหญิงมาประจำเรือ รุกขเทวดาประจำต้นไม้ที่ชุดเรือ
ซึ่งเป็นชาย ชื่อหมู่บ้านตามสถานที่เกิดของเรือลำนั้น ชื่อแม่น้ำ หน่วยงาน หมู่บ้าน
ร้านค้า เพื่อเป็นมงคลนาม และเป็นจุดรวมน้ำใจของชาวบ้านและเทือกเรือ ช่างจะแกะ

ตัวอักษรทำเป็นชื่อติดหัวเรือด้านข้าง 2 ด้าน หรือตั้งบนโชนหัวเรือ โชนท้ายก็เขียนชื่อวัด สถานที่เรือลำนั้นมาจากที่ใด แสดงให้เห็นถึงความสำคัญของเรือที่ขุดเสร็จเปลี่ยนสภาพใหม่ รับขวัญเรือใหม่ด้วยความยินดี ตั้งชื่อให้เป็นสิริมงคลแก่เรือแล่งด้วยความเชื่อ ผีสงทเวดาเพื่อเป็นจุดศูนย์รวมน้ำใจความศรัทธามุ่งมั่นของเทือกเรือ ในการแข่งขันย่อมต้องมีเรือเข้าแข่งขันจำนวนมาก การตั้งชื่อโดยใช้ชื่อที่มีที่มาจากสถานที่เกิดของเรือ หน่วยงานที่จัดส่งเข้าแข่งขันเป็นเอกลักษณ์ที่มาของเรือทำให้ติดปาก ติดตามผู้เข้าชมการแข่งขันเรือยาว

17. การเบิกเนตรเรือ

ชาวเรือถือว่าขณะนี้เรือเป็นสิ่งมีชีวิตที่เกิดใหม่มีชื่อเรียกเป็นมงคลนาม ก่อนทำการใด ๆ จึงต้องเบิกเนตรเรือก่อน เนตรเรือจะวาดเป็นสัญลักษณ์อยู่ส่วนบนของโชนหัวเรือทั้ง 2 ด้านไว้สำหรับดูทิศทาง ดุลม เป็นจุดที่แม่ย่านางอยู่ ผู้ทำพิธี ได้แก่ พระเพื่อความศักดิ์สิทธิ์และพระเป็นผู้ที่รู้พิธีกรรม ผ่านการบวชเรียน เป็นผู้ทรงศีล มีวิชาเป็นที่ยอมรับของชาวบ้าน เจ้าของเรือนิมนต์พระมาทำพิธีเบิกเนตรเรือเป็นการฉลองเรือใหม่ อุปกรณ์ในการเบิกเนตรเรือ ได้แก่ น้ำมันจันทร์ เครื่องหอม แป้งเจิม การเจิมเป็นพิธีแบบโบราณ และมีการประพรมน้ำมัน มีความเชื่อว่าเมื่อเรือผ่านพิธีกรรมทางสงฆ์ มีความสะอาดบริสุทธิ์เหมาะที่จะเป็นที่อยู่ของแม่ย่านาง

18. พิธีเท็กล่อมแม่ย่านางประจำเรือ

พิธีเท็กล่อมแม่ย่านางเพื่อให้เป็นที่พอใจจะได้มาสิงสถิตประจำอยู่ที่เรือตลอดไป สังเกตได้ที่แผ่นทองเหลืองหุ้มที่หัวเรือแม่ย่านางเรือถือเป็นศาลพระภูมิของเรือ ซึ่งจะคอยปกป้องมิให้เกิดอันตรายและถือว่าแม่ย่านางอยู่ที่หัวเรือ ฉะนั้นจะมิยอมให้ใครเหยียบหัวเรือ หรือจะข้ามก็ไม่ได้ ตลอดจนเจ้าของเรือจะเคร่งครัดและจะจัดพิธีบูชาเท็กล่อมแม่ย่านาง การเท็กล่อมแม่ย่านางจะไม่มีการถ่ายทอดให้คนนอก จะบอกก็เฉพาะคนในครอบครัวหรือญาติใกล้ชิด ฉะนั้น ความรู้ ภูมิปัญญาไทยบางด้านจึงหายไปกับคนโบราณ ไม่มีการสืบทอด เพราะความหวงแหนเป็นเคล็ดวิชาเป็นของดีและไม่วางใจในพฤติกรรมกรรมของลูกหลานว่าจะสืบทอดสิ่งดีต่อไปได้ นอกเสียจากคนนอกที่สนใจเป็นพิเศษอาจจะได้วิชาเพราะครูพักลักจำ หลังจากนั้นเจ้าของเรือบางลำจะฉลองเรือด้วยการนำเรือทวนหัวหรือเบิกวารีก่อนนำเรือลงแข่งขัน ต่อมาการเบิกวาริได้เลิกราหายไป เพราะไม่ช่วยให้เรือประสบชัยชนะในการแข่งขัน ชาวเรือใช้ชีวิตผูกพันกับสายน้ำ ฉะนั้น อันตรายต่าง ๆ ก็เกิดขึ้นได้ง่าย จึงต้องมีสิ่งยึดเหนี่ยวจิตใจ เมื่อเกิดเหตุการณ์ขึ้นจึงได้อ้อนวอนบนบานให้ช่วยเหลือสืบเนื่องมาจากการเชื่อสิ่งที่ตาไม่สามารถมองเห็น ตั้งแต่เทพที่สิงสถิตอยู่กับต้นไม้ก่อนโค่นตอนขุดเรือเพราะความรู้สึกสำนึกถึงคุณค่าของสิ่งแวดล้อม ก็เกิดแนวคิดที่เป็นมิติทางนามธรรมขึ้น อะไรที่มีคุณค่าสูงจะใช้คำว่า แม่ เพราะคำว่าแม่แทนมิติทางจิตวิญญาณ ในต้นไม้มิรุขทเวดา ในเรือมีแม่ย่านาง เป็นสิ่งที่มีคุณค่า ใช้สื่อความสัมพันธ์ในเชิงเคารพ ฉะนั้น มิติทางจิตวิญญาณจึงถูกสร้างไว้เพื่อความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับคุณค่าอันสูงส่ง (ประเวศ วะสี. 2540 : 9)

19. พิธีการเอาเรือลงน้ำ

การนำเรือลงน้ำต้องดูฤกษ์ดี เช่น ลงน้ำเวลาเพชรฤกษ์ ทำให้เรือกล้าแข็ง ลงน้ำเวลา ราชาฤกษ์ ทำให้เรือยิ่งใหญ่ โด่งดัง วันดี คือวันที่เหมาะเป็นมงคล ทิศดี คือ บ่ายหน้า 2 - 3 ก้าวแรกไปสู่ทิศเหนือหรือทิศที่ถูกโฉลกเป็นมงคลกับเรือเพื่อเสริมความมั่นคง การนำเรือลงน้ำทำพิธีใหญ่ฉลองให้กับเรือและเชื่อว่าจะมีส่วนทำให้เรือของตนชนะในการแข่งขัน บางแห่งจุดประทัด จุดธูปเทียน ชัดน้ำมัน ลงเทียนประดับประดาผูกผ้าแพรสีที่หัวเรือ มีหัวหมู บายศรี อัญเชิญแม่ย่านางลงเรือ การเอาเรือลงน้ำให้เอาหัวเรือแตะน้ำก่อนส่วนอื่น ๆ ลูกเรือก่อนขึ้นเรือจะต้องทำความเคารพแม่ย่านางก่อนหนึ่งครั้ง การบวงสรวงตั้งศาลพร้อมเครื่องเซ่นไหว้ เมื่อได้ฤกษ์ก็ยกเรือลงน้ำร้องไชโย จุดประทัดยิงปืน

20. การเก็บเรือ

เรือเป็นสิ่งของที่ขึ้นใหญ่ ใช้น้ำเนื้อมากจึงจำเป็นต้องหาที่เก็บ โรงเก็บเรือที่ดีจะช่วยยืดอายุของเรือดูแลรักษาเรือให้คงสภาพอยู่ได้นาน ไม้ไม่อ่อนตัว ไม้โค้ง งอ บิด ชำรุด ผุ กร่อน ถึงก่อนเวลา โรงเก็บเรือที่พบเห็นทั่วไป ได้แก่ ใต้ศาลาวัด การสร้างเพิงขึ้น โดยเฉพาะวางบนขอนไม้ทำฐานเป็นขา ใช้เชือกมัดขึ้นโครงวางให้เข้าล็อกตามท้องเรือ ก่อนเก็บนั้นหากผู้ดูแลทำความสะอาดเอาชั้นตะไคร่น้ำออกเสียก่อนอย่าแฉกและทาน้ำมันชักเงา น้ำมันยางให้ชุ่มป้องกันเพรียงกินเนื้อไม้ จะรักษาสภาพเรือได้ดีที่สุด เพราะสาเหตุที่เรือผุพังเกิดจากน้ำ หรือความชื้นทำปฏิกิริยากับก๊าซออกซิเจนในอากาศ

21. การซ่อมแซมเรือ

ในการซุดเรือปัจจุบันหาไม้ทำการซุดได้ยากเพราะจากสภาพธรรมชาติของต้นตะเคียนเป็นใหญ่ไม้โตช้า และควบคุมโดยกฎหมายห้ามตัดไม้ทำลายป่า ปิดป่า ดังนั้นการทำการซ่อมแซมปรับปรุงเรือเก่าเพื่อนำมาแข่งขันจะถูกกว่าการซุดหลายเท่า และหาไม้ไม่นำมาซ่อมได้ง่ายจะซ่อมปรับปรุงเป็นทรงอะไรก็ได้ ปรับปรุงเทคนิคให้แตกต่างจากเดิมก็ได้ เช่น เป็นรูปแองกะทะท้องแบนหลังขาดเส้น หลักการแก้ไข มีดังต่อไปนี้

21.1 แก้ไขให้เรือเพียวโดยความหนาบางของเรือ เป็นได้ในกรณีที่เรือมีความหนาพอที่ให้เนื้อเรือบางลงโดยการฉาก ชัด ใหม่ ทำให้ส่วนที่ผุ เสื่อม ชำรุด รอยแตก แยกมีสภาพดีดังเดิม

21.2 แก้ไขจุดรับน้ำหนักเรือ การวางกงเรือใหม่ทำให้เรือแข็งแรงขึ้น กงเป็นส่วนที่ถูกใช้งานหนักย่อมเสื่อมไปตามกาลเวลา เปลี่ยนไม้กงใหม่ ปรับความถี่ห่างของกงเพื่อความเหมาะสม การติดกระตงใหม่ เปลี่ยนขนาดของกระตง ให้มีความหนาแน่นแข็งแรง การปรับเปลี่ยนไม้แฉกกลางลำเรือซึ่งเป็นตัวช่วยเชื่อมต่อรองรับน้ำหนักเรือ ฝิพายเรือกับตอม่อ

21.3 แก้ไขสภาพเรืออ่อน เรือแข็ง โดยการปรับตอม่อ การเปลี่ยนตำแหน่งตอม่อ ความสูง ความถี่ห่าง เป็นจุดที่ช่างใช้แต่งแก้ไขเรือที่เป็นหัวใจสำคัญ การใช้หวายชั้นหวายที่ผ่านการนวดแล้วหลาย ๆ หน จะมีความเหนียวยืดหยุ่นโดยธรรมชาติ เมื่อนำมา

ชั้นเขนาะยัดโนแนวติดกับกระทงนั้งเป็นช่วง ๆ สามารถแก้ความแข็งอ่อนตัวหรือการแตงของเรือได้ ปัจจุบันบางลำใช้ลวดสลิงยัดแทน

การแข่งขันเรือยาวประเพณีจังหวัดพิษณุโลก

การตั้งถิ่นฐานของชาวพิษณุโลกอาศัยแม่น้ำน่านและลำน้ำแควน้อยเป็นสำคัญเพื่อจะได้ใช้ในการเพาะปลูก เป็นแหล่งอาหาร น้ำดื่ม น้ำใช้และการสัญจรไปมา เมื่อชาวบ้านเสร็จจากการปักดำข้าวเรียบร้อยแล้วหรือว่างจากการทำงานโดยเฉพาะอย่างยิ่งในระยะเทศกาลทอดกฐิน ชาวบ้านจะตกแต่งเรือตั้งองค์กฐินไปทอดตามวัดต่าง ๆ ที่อยู่ริมน้ำ มีเรื่องเล่าขานกันว่า เมื่อประมาณ 120 ปีที่ผ่านมาชาวบ้านทำโรงตะวันตก ได้นำเอาไม้สำโรงมาขุดเป็นเรือยาว ชื่อว่า แม่โปรงฟ้า เป็นเรือยาวลำแรกที่ขุดเพื่อใช้ทำการแข่งขันในเมืองพิษณุโลกมีความยาวประมาณ 7 วา ใช้ฝีพาย 15 - 18 คน ชาวบ้านบางทรายขุดเรือชื่อ สังข์วิธา บ้านปากพิงขุดเรือชื่อ แม่น้ำลัก เพื่อใช้ประลองฝีพายกันระหว่างหมู่บ้าน ต่อมาเป็นที่นิยมอย่างแพร่หลายในบริเวณริมฝั่งแม่น้ำน่าน พอเสร็จจากศาสนาแล้วช่วงบ่ายจะมีเรือเพลง ลงท้ายด้วยการแข่งเรือยาวเป็นที่สนุกสนานยิ่งเป็นการแข่งขันกันภายในหมู่บ้าน ภายหลังขยายวงกว้างออกมาเป็นการแข่งขันระหว่างหมู่บ้าน ต่างอำเภอ ต่างจังหวัด

ในอดีตวิธีแข่งขันไม่มีการคัดเลือกจำนวนคนพาย ขนาดกว้างยาวน้ำหนักของเรืออย่างใด เพื่อให้ไล่เรี่ยกัน แม้จะเสียเปรียบกันบ้างก็ยอมกัน ขึ้นต้นที่จะแข่งนั้น นัดหมายเอาต้นไม้ต้นใดต้นหนึ่งเป็นที่หมายสำหรับเรือออกไ้ว้างเหนือน้ำและต้นไม้ที่หมายเขตแพ้ชนะไ้ว้างได้ แข่งคราวละคู่ บางทีก็คราวละ 3 - 4 ลำ ไม่มีการจับสลากเพื่อเลือกข้างซ้ายขวาแต่อย่างใด เมื่อหัวเรือเสมอกันทุกลำแล้ว ก็พายออกไปทันที การจับพาย จ้วงพาย ยกพาย สูงต่ำเพื่อความสง่างามไม่ต้องฝึก พายพร้อม ๆ กันแล้วเป็นไ้ว้างได้ เมื่อเรือลำใดไปถึงต้นไม้ที่หมายไ้ว้างได้นั้นก่อนก็เป็นอันว่าลำนั้นชนะ ลำที่มาทีหลังเป็นฝ่ายแพ้ เมื่อแข่งจนรู้ว่าฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งชนะกันแล้วคนพายในเรือลำชนะ ก็ให้ร้องมียกพายขึ้นสลอน คนพายร้องฮิ้ว ๆ เหนื่อยก็ลาไป หายเหนื่อยก็เริ่มกันอีก ไม่มีการเหวี่ยงชั๊กกล่อม มีฆ้องกลองตีกันเอิกเกริกขึ้นเป็นคราวไปไม่มีรางวัล เมื่อต่างแข่งกันหมดทุกลำแล้วก็ตามกันกลับบ้าน ต่อเมื่อปีใหม่อีกจึงแข่งกันอีกประจำปี การแข่งเรือถือกันเคร่งครัดเป็นประเพณีในวันถวายผ้ากฐินตอนออกพรรษาเพื่อถวายผ้าป่าต่อพระพุทธชินราช หมู่บ้านใดมาแข่งขันกันแล้ว ลูกบ้านในหมู่บ้านจะเตรียมข้าวปลาอาหารไว้เพื่อเลี้ยงดูฝีพายและพระเถรที่มานางานนั้นการตัดสินมิได้ตั้งกรรมการหรือผู้ชี้ขาด ไม่ค่อยมีการโต้เถียงในเรื่องแพ้ชนะ หัวเรือจึงไม่ค่อยมีคู่คี่กันแพ้ชนะเห็นกันถนัด รางวัลโดยมากเป็นผ้าแถบ น้ำมันก๊าด นาฬิกา หากมีข้อสงสัยก็ได้เถียงกันเล็ก ๆ น้อย ๆ ก็แล้วกันไป มุ่งความสนุกสนานรื่นเริงเป็นส่วนใหญ่ ผู้ให้สัญญาอนุญาตเรือไช้ธงหรือจะจุดประทัดเป็นสัญญาณ เป็นการออกกำลังกาย ชายหญิง เด็กเล็ก ผู้เฒ่าผู้แก่หลายหมู่บ้านมางานนี้ได้พบปะกัน เป็นเครื่องแสดงความสมัครสมาน สามัคคี เอื้อเฟื้อ

เพื่อแผ่ของชาวบ้านในหมู่บ้านที่นัดหมายกัน เป็นผู้ชำนาญว่ายนํ้า ไม่หวาดหวั่นในการผจญภัยเมื่อเกิดเรือล่ม

ปัจจุบัน ทางฝ่ายบ้านเมืองเข้ามามีบทบาทจัดการแข่งขันจึงมีรูปแบบต่างไปจากเดิมดังนี้

1. การเตรียมตัวก่อนการแข่งขัน

สมัยโบราณเชื่อเรื่องไสยศาสตร์ เครื่องอาถรรพณ์ต่าง ๆ เช่น หากใครแก่งเอาเข็มปักใต้ท้องเรือทำให้เรือหนักเพราะเกิดแรงเสียดทานวิ่งช้าลงไม่เร็วเท่าที่ควร ก็เชื่อกันไปว่าเป็นการสะกดแม่ย่านางเรือ หรือการเอาก้อนหินขว้างข้ามหัวเรือเป็นการไม่เคารพ ไม่รู้คุณต่อผู้มีพระคุณเป็นสิ่งไม่ควรทำ ฝีพายปีศาจจะช่วยให้เรือเสื่อมพ่ายไม่แล่นซึ่งก็คือทำให้เรือ สกปรก มีกลิ่นเป็นที่น่ารังเกียจ การทำพิธีแก้เคล็ดคือใช้สไบหรือจีวรพระรูดใต้ท้องเรือตั้งแต่หัวเรือจรดท้ายเรือ เป็นการตรวจดูความเรียบร้อยของท้องเรือก่อนการแข่งขันหากแสดงว่าท้องเรือผิวไม่เรียบ หรือให้พระมาทำพิธีเสกเป่าบริการที่หัวเรือที่แม่ย่านางสถิตอยู่เพื่อคอยปกป้องรักษาและส่งแรงหนุน การทำพิธีเบิกวาริให้เรือวิ่งจนใกล้จุดตัดสินแล้วหันเรือกลับเป็นการทดลองกำลังเรือและทำความคุ้นเคยกับสนามแข่งขัน การลงยันต์ตรงติดธงไว้หัวโชนเรือเป็นรูปลิงว่าวิ่งเร็วปานหนุมาน ลงอักขระภาษาโบราณใส่เสื้อยันต์แดง การตกแต่งเรือด้วย อุบะผู้ห้อยผ้าแพรหลากสี สีสแดงหมายถึงไฟมีฤทธิ์เดชเป็นสง่าผ่าเผยเกรงขาม เป็นสีที่เป็นมงคล ญาติมาดมมองเห็นได้ง่าย เป็นคติความเชื่อเนื่องจากความสะดุ้งกลัวต่อภัยที่มองไม่เห็นตัวซึ่งมีอยู่ทุกหัวระแหง ทางแก้ไขคือหาสิ่งศักดิ์สิทธิ์มาเป็นเครื่องป้องกันหรือแก้เสนียดจัญไร หรือชมผีสงเทวดาอันอาจมีมาโดยไม่เห็นตัวจะได้กลัวไม่กล้ามารบกวน การใช้แพรผูกที่หัวเรือทำให้เกิดความมั่นใจ เกิดพลังความสามัคคี เป็นพื้นฐานการเกิดปัญญา เกิดฤทธิ์ทางใจ ขณะเรือเข้าสู่เส้นชัย การทำพิธีไหว้บวงสรวงแม่ย่านางก่อนการแข่งขันเรือทุกลำจะทำกันในตอนเช้าด้วยอาหารคาว หวาน ผลไม้ และของที่แม่ย่านางชอบ

2. การเตรียมตัวลูกเทือก (ฝีพาย)

ฝีพายที่พายเรือมีจำนวน 30 - 70 คน เจ้าของเรือต้องเป็นคนที่มึนบุษย สัมพันธ์ดีเพราะต้องปกครองลูกเทือกทั้งคณะ มีเวลาฝึกซ้อมอย่างน้อย 2 สัปดาห์สำหรับลูกเทือกเก่า แต่ถ้าลูกเทือกใหม่ต้องซ้อมเป็นเดือนถึงจะพายเรือได้ดีมีความพร้อมเพรียงและให้กำลังกล้าแข็ง ส่วนลูกเทือกจะต้องมีร่างกายแข็งแรงสมบูรณ์ การฝึกซ้อมลูกเทือกต้องให้กำลังอยู่ตัวและความพร้อมอยู่เสมอ ที่สำคัญลูกเทือกจะต้องมีความสามัคคี รักใคร่กลมเกลียว เป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน และผู้ให้สัญญาณแก่ลูกเทือกจะต้องเป็นผู้มีความเชื่อมั่น มีประสบการณ์กล้าตัดสินใจเป็นที่ยอมรับและศรัทธาของเทือกเรือ

3. การฝึกซ้อมเรือยาว

การฝึกซ้อมเป็นเรื่องสำคัญสำหรับผู้เชี่ยวชาญเรื่องเรือยาวหลายท่านเล่าว่า ฝีพายมีส่วนให้เรือชนะถึง 60 % ตัวเรือมีส่วนให้เรือชนะ 30 % ที่เหลืออีก 10 % (ประไพ ทิมพงศ์. 2534 : 60) เป็นองค์ประกอบอย่างอื่น เช่น สายน้ำ พายและฝีพาย ในการฝึกซ้อมเรือในแต่ละท้องถิ่นไม่เหมือนกัน ทั้งนี้เพราะบรรดาฝีพายต่างก็มีภารกิจ บางคนว่างตอนเย็น บางคนว่างตอนกลางวัน และบางคนว่างในตอนเช้า ซึ่งทำให้การฝึกซ้อมเรือพร้อม ๆ กันเป็นเรื่องยาก ด้วยเหตุนี้การฝึกซ้อมเรือจึงขึ้นอยู่กับความพร้อมเป็นหลัก คือใครมีเวลาในช่วงใดก็ไปซ้อมในช่วงนั้น ในการซ้อมนั้นไม่จำเป็นต้องให้พร้อมกันทุกคน อาจจะซ้อมเดี่ยวใครว่างเวลาใดก็ไปซ้อมเวลานั้น ในการซ้อมจะใช้วิธีการพายลูกบวบที่มัดติดอยู่กับที่หรือพายบนสะพานหัวเดียว การพายต้องพายเป็นชุด ชุดหนึ่งอาจจะพาย 170 - 200 ครั้งแล้วหยุดพัก พอหายเหนื่อยก็พายต่อจนได้กำลังเข้าที่และที่ถูกต้องนัดหมายกัน เพื่อนำเรือลงน้ำซ้อมใหญ่พร้อมกันเพื่อความพร้อมเพียงและเรียนรู้เทคนิคร่วมกัน ในการซ้อมเรืออย่างเข้มจะต้องมีการกักตัว ซ้อมอย่างต่อเนื่อง มีการอบอุ่นร่างกายโดยการวิ่ง การยืดพื้น เรียกว่าฝึกตามหลักพลศึกษา (ชูกาน ลาวัน. 28 สิงหาคม 2538) การพายซ้อมต้องมีจังหวะผ่อน-เร่ง เพื่อกระตุ้นเรือ สังเกตการวิ่งของเรือ เพื่อแก้ไข จึงเป็นเรื่องสำคัญสำหรับนักกีฬาเรือแข่งเช่นเดียวกับกีฬาชนิดอื่น ๆ

4. การวางตัวฝีพาย

ฝีพายที่ได้รับการฝึกซ้อมมาอย่างชำนาญด้านพละกำลังในการจำพายและมีเทคนิคต่าง ๆ กันแล้วแต่ความถนัด ผู้ฝึกซ้อมจะจัดวางกำลังในตำแหน่งต่าง ๆ ให้เหมาะสม กระทั่งต้นต้นของเรือวางฝีพายที่มีกำลังกล้าแข็ง มีไหวพริบ ชำนาญแข็งแรง โดยเฉพาะเรือที่มีรูปแบบปลาซ่อน และสำหรับเรือรูปงูไซจะวางกำลังกล้าแข็งตลอดครึ่งกลางลำเรือ เพื่อเป็นการจุดให้เกิดความเร่งในการออกตัวเปิดใบพายระยะแรก ส่วนกำลังรองลงมาจะจัดไว้ส่วนท้ายเรือเป็นกำลังคอยหนุนส่งและช่วย (ชูกาน ลาวัน. 28 สิงหาคม 2538) หัวใจคือนายท้าย เป็นผู้บังคับทิศทางเรือเสมือนหางเสือ จะเป็นผู้ที่เห็นทิศทางของเรือแล่นดูร่องน้ำ จะคอยสอดใบพายตามเทคนิค หรือแทงพายเพื่อบังคับทิศทางหัวเรือ อีกทั้งเป็นผู้ปลุก ให้กำลังใจ คอยส่งสัญญาณและจังหวะให้ฝีพาย คอยดูคู่แข่งชั้น

5. วิธีการพายเรือ

การพายเรือเป็นศิลปะการแสดงประเภทหนึ่ง แบ่งออกได้ 7 ประเภท ดังนี้

5.1 พายสง เป็นการพายเรือโดยการจ้วงใบพายตรงลงไปในน้ำในจังหวะเร็ว

5.2 พายลับ เป็นการพายเอียงใบพายจั่วเร็ว ๆ

5.3 พายยาว เป็นการจ้วงพายอยู่ในน้ำนานกว่าแบบอื่น เป็นวิธีพายแข่งในระยะแรกจากเส้นเริ่ม ชาวเรือเรียกวิธีนี้ว่าจ้วงยาวสาวลึก

5.4 พายสามหยิบ เป็นการพายลับ 2 ครั้งแล้วพายยาว 1 ครั้งเป็นการอวดมากกว่าพายแข่งเช่นพายอวดตอนพายทวนน้ำให้ผู้ชมดู

5.5 พายกระทบกราบ เป็นการพายอวดโดยพายยาว แล้วใช้ความแบนของ

ใบพายแปะที่กราบเรือให้พร้อมเพรียงเป็นเสียงเดียวกันจึงจะเรียกว่าพายได้ดี พายไต้งาม

5.6 พายกระท่งเล่า เป็นแบบพายแล้วโยกใบพายขึ้นชี้ฟ้าให้เป็นระดับตั้ง แล้วใช้ด้ามพายกระท่งกระท่งเรือ 1 หรือ 2 ครั้ง สุดแต่นายท้ายจะสั่งการ

5.7 พายหงส์เหิน เป็นการพายที่ชาวบ้านไม่ว่าจะได้พาย เพราะการพายหงส์เหินจะมีการร้องเห่ประกอบจังหวะ ส่วนมากพายในพยุหยาตราขบวนน้อยหรือใหญ่ ใช้พายในเรือพระราชพิธี จำต้องฝึกซ้อมให้เกิดความพร้อมเพรียงสูงมาก ขนาดการทอดพายโยกน้อมตัวจะต้องได้ระดับเดียวกัน มิฉะนั้น จะเป็นภาพที่ไม่งดงาม การพายแบบนี้ต้องมีจังหวะเข้าพองามและต้องเป็นระเบียบให้ใบพายสูง เอียงดุหงส์กางปีกในระนาบเดียวกัน คล้ายแถวทหารทำวันธยาธ ความงามที่สุดอยู่ที่สีทองของใบพายกระท่งแสงแดดส่องประกายระยิบงามจับตาพร้อมกัน การพายเรือหงส์เหินของไทยงามเป็นเอกในโลกนี้ (เชตศรียาภัย. 2530 : 25)

6. การตกแต่งเรือ

การตกแต่งเรือเป็นเรื่องสำคัญ ปัจจุบันการตัดสินเรือในสนามต่าง ๆ จะใช้บันทึกในวิดิทัศน์ จึงเกี่ยวข้องกับการตกแต่งเรือเป็นอย่างมากเพราะเรือลำใดที่ตกแต่งเครื่องประดับเรือในส่วนปลายโขนสุดเป็นสีแดงหรือสีสด ย่อมได้เปรียบเรือที่ตกแต่งเครื่องประดับปลายโขนสุดด้วยสีขาว เขียว น้ำเงิน หรือเหลือง เมื่อเวลาเรือเข้าเส้นชัยคู่กันกรรมการจะย้อนดูวิดิทัศน์ใหม่ เมื่อดูในวิดิทัศน์แล้วเรือที่ตกแต่งด้วยสีเข้มคือสีแดงหรือสีส้มจะได้เปรียบทันที เพราะสีจะเข้มกันทำให้เรือที่ตกแต่งด้วยสีเข้ม ๆ ชนะเกือบทุกครั้งไป การตกแต่งเรือในสมัยก่อนบางลำมีเทคนิคในการตกแต่งธงเรือโดยการติดสปริงเพื่อให้ธงเรือเต่งลำไปข้างหน้าได้ถึงคอเศษ เมื่อเวลาปล่อยเรือก็ปล่อยให้ธงอยู่ในลักษณะปกติแต่พอเรือวิ่งไปได้เกือบถึงเส้นชัย คนที่พายหัวจะใช้เท้ากดสปริงให้ธงเลื่อนยื่นล้ำออกไป คณะกรรมการผู้ควบคุมเรือจึงต้องมีการตรวจสอบถึงการตกแต่งเรือกันก่อนทำการแข่งขัน (ขวัญทอง สอนศิริ. 8 กันยายน 2538)

7. สถานที่แข่งขันเรือยาวประเพณีจังหวัดพิษณุโลก

สนามแข่งขันเรือยาวประเพณีจังหวัดพิษณุโลก จัดขึ้นที่ลำน้ำน่านหน้าวัดพระศรีรัตนมหาธาตุวรมหาวิหารเป็นระยะทาง 650 เมตร ตั้งแต่หน้าพระราชวังจันทร์ถึงสะพานนเรศวร สนามที่ใช้แข่งขันในลำน้ำน่านจะถูกแบ่งร่องน้ำออกเป็น 2 ลู โดยจัดวางทุ่นแบ่งลูทุกระยะ 220 เมตร ในการวางทุ่นแบ่งลูใช้เชือกชิงข้ามแม่น้ำ 3 ระยะ แต่ละระยะแขวนธงแดงทางลูตะวันออกและแขวนธงน้ำเงินทางลูตะวันตก ณ ต้นทุ่นจุดปล่อยเรือ บริเวณหน้าพระราชวังจันทร์ จะมีเรือสำหรับคณะกรรมการฝ่ายติดตามเรือเข้าสู่จุดปล่อยเรือให้เรือเข้าเทียบทุ่นแข่งขันตามลูที่กำหนดไว้ โดยเรือเกา่น้ำเข้าเทียบทุ่นทั้งลูแดงและลูน้ำเงิน ท้ายเรือจะโยงเชือกพันลวดกระท่ง 2 รอบเพื่อให้เรือนิ่ง เมื่อได้รับสัญญาณให้ลงพายได้ เทือกเรือก็ลงพายนิ่งเพื่อรอฟังสัญญาณเสียงปืนให้ออกเรือหรือปรับแต่งหัวโขนเรือให้เสมอกัน สัญญาณเสียงปืนและสัญญาณธงจะลงพร้อมกัน หากเรือเสมอกันแล้วพร้อมที่จะออกวิ่งแข่งได้ เมื่อสัญญาณดังขึ้นเทือกเรือออกจันทันที

จากจุดปล่อยเรือตามกติกา มุ่งเข้าสู่เส้นชัย จุดเส้นชัยจะปักเสาแดง กว้าง 5 นิ้ว สูง 3 เมตร โดยมีหลังฉากสีขาวเพื่อสังเกตได้ง่ายที่ริมฝั่งแม่น้ำน่านฝั่งตะวันตก ตรงข้ามกับ กรรมการตัดสินฝั่งตะวันออก (ประไพ ทิมพงศ์. 2534 : 49) จุดคณะกรรมการตัดสิน จะชิงเชือกแดงเล็งแนวให้ตรงกับเสาแดงด้านตรงข้ามและทำแนวเชือกขาวเพื่อเป็นแนววัดระยะ ไว้สำหรับสังเกตหัวโชนเรือที่วิ่งเข้าเส้นชัยก่อนหลัง เชือกแดงและเชือกขาวจะชิงให้ตั้งมิให้ ขยับเขยื้อน แล้วตั้งกล้องวัดทิศให้ตรงกับแนวเพื่อให้เป็นเครื่องมือช่วยในการตัดสินของ คณะกรรมการทุกเที่ยว หากการแข่งขันมีปัญหาเกิดจากวิธีที่ค้นที่บันทึกไว้ได้

8. การจัดการแข่งขันเรือยาวประเพณีชิงถ้วยพระราชทาน

ในปัจจุบันการจัดการแข่งขันเรือยาวดำเนินงานตามลำดับ ดังนี้

8.1 กำหนดวันจัดงาน ประมาณต้นเดือนกันยายนของทุกปี

8.2 กำหนดวันรับสมัคร ที่กองการศึกษาเทศบาลเมืองพิษณุโลก

8.3 กำหนดวันจับฉลากและประกบคู่แข่งขันและประชุมผู้จัดการเรือทุกลำ

ณ ศาลาพิบูลธรรม วัดพระศรีรัตนมหาธาตุวรมหาวิหาร

8.4 กำหนดพิธีการและการแข่งขันในวันแรกคณะกรรมการจัดงานการแข่งขันเรือยาวพร้อมกัน ณ บริเวณงาน ขบวนเรืออัญเชิญถ้วยพระราชทานฯ และเรือที่สมัครเข้าแข่งขันทั้งหมดพร้อมกัน ณ บริเวณใต้สะพานพระเอกาทศรถ ผู้มีเกียรติและ คณะกรรมการจัดงานการแข่งขันเรือยาวพร้อมกัน ณ ประรำพิธี ประธานในพิธีมาถึง ประรำพิธี เคลื่อนขบวนเรืออัญเชิญถ้วยรางวัลพระราชทานฯ และขบวนเรือที่เข้าร่วมแข่งขัน ทั้งหมดจากบริเวณใต้สะพานพระเอกาทศรถ โดยรอสัญญาณการเคลื่อนขบวนจาก กองพิธีการ และเมื่อเคลื่อนขบวนถึงหน้าประรำพิธีให้ทำความเคารพประธานในพิธี ประธานในพิธียืนบนแท่นรับความเคารพ เจ้าหน้าที่อัญเชิญถ้วยพระราชทานฯ นำไปประดิษฐาน ในประรำพิธี ประธานในพิธีนำผ้าห่มไปถวายหลวงพ่อบุญพูนราช ประธานจัดการแข่งขันเรือยาวกล่าวรายงาน ประธานในพิธีกล่าวเปิดการแข่งขันกดปุ่มปล่อยผ้าแพรป้าย ดนตรีบรรเลงเพลงมหาฤกษ์ เจ้าหน้าที่จุดพลุ เริ่มการแข่งขันเรือยาวทุกประเภทรอบแรก

8.5 กำหนดการแข่งขันในวันที่สอง และรอบชิงชนะเลิศ เมื่อเสร็จสิ้นการแข่งขันเรือยาวทุกประเภท ประธานจัดงานการแข่งขันเรือยาวกล่าวรายงานผลการแข่งขัน มอบถ้วยพระราชทานฯ ถ้วยรางวัล ของที่ระลึกให้แก่เรือยาว ที่ชนะเลิศประเภทต่าง ๆ ประธานในพิธีกล่าวให้โอวาทและปิดการแข่งขัน

9. คณะกรรมการจัดงานแข่งขันเรือยาวประเพณีชิงถ้วยพระราชทาน จังหวัดพิษณุโลก

จังหวัดพิษณุโลก วัดพระศรีรัตนมหาธาตุวรมหาวิหาร เทศบาลเมืองพิษณุโลก สถาบันราชภัฏพิบูลสงครามพิษณุโลก พ่อค้า และประชาชน ได้ร่วมกันจัดงานแข่งขันเรือยาวประเพณีชิงถ้วยพระราชทาน ณ ลำน้ำน่าน หน้าวัดพระศรีรัตนมหาธาตุวรมหาวิหาร โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อฟื้นฟู ส่งเสริม สืบทอดและรักษาประเพณีอันดีงาม คณะกรรมการประกอบด้วย ที่ปรึกษาฝ่ายสงฆ์ ที่ปรึกษาฝ่ายฆราวาส คณะกรรมการอำนวยการ คณะกรรมการ

กองเลขาการ การ คณะกรรมการฝ่ายวางผังก่อสร้างและตกแต่ง คณะกรรมการฝ่ายเหรียญกษาปณ์
 คณะกรรมการฝ่ายจำหน่ายบัตรผ่านประตู คณะกรรมการประมูลร้านค้าและจัดหารายได้
 คณะกรรมการฝ่ายประชาสัมพันธ์และบรรยายประจำสนาม คณะกรรมการฝ่ายติดต่อเรือและ
 คัดเลือกเรือเข้าร่วมการแข่งขัน คณะกรรมการฝ่ายพิธีการและปฏิคม คณะกรรมการฝ่ายจัด
 ขบวนพาเหรดเรือ คณะกรรมการฝ่ายติดตามเรือเข้าสู่จุดปล่อยเรือ คณะกรรมการฝ่ายปล่อย
 เรือ คณะกรรมการตัดสินการประกวดกองเชียร์ คณะกรรมการตัดสินเส้นชัย คณะกรรมการ
 ฝ่ายจัดอาหารและบริการเครื่องดื่ม คณะกรรมการฝ่ายรักษาความสงบเรียบร้อยและการ
 จราจร และคณะกรรมการฝ่ายรักษาความสะอาดและรักษาพยาบาล

10. การตัดสินการแข่งขันเรือยาว

การตัดสินการแข่งขันเรือยาวเป็นพรสวรรค์อย่างหนึ่ง เพราะผู้ตัดสินเรือ
 ต้องมีความเชี่ยวชาญในเรื่องเรือ หากมีการผิดพลาด เช่น เรือชนะกันศอกเศษ กลับตัดสิน
 ให้เสมอกันหรือเรือฟาล์ว แต่ตัดสินให้เรือลำนั้นชนะ สภาพปัจจุบันเทคโนโลยีเข้าช่วยให้
 ผลการตัดสินการตัดสินเที่ยงตรง คณะกรรมการตัดสินควรสอบถามไปยังจุดปล่อยเรือว่า
 ถูกต้องตามกติกาหรือไม่ จำนวนฝีพายถูก พายตามสายน้ำที่กำหนดแล้วจึงประกาศผลการ
 แข่งขันเรือในแต่ละเที่ยว

11. ลักษณะเด่นของการจัดการแข่งขันเรือยาวประเพณีจังหวัดพิษณุโลก

11.1 สนามแข่งขันได้ระดับมาตรฐานสามารถชมการแข่งขันได้อย่างชัดเจน
 ตั้งแต่จุดปล่อยจนถึงเส้นชัย มีอัมพรมย์ที่นั่งชมสะดวกสบายอยู่ใจกลางเมืองพิษณุโลก ง่าย
 และสะดวกต่อการคมนาคม

11.2 สายน้ำในสนามพิษณุโลก จัดเป็นสายน้ำศักดิ์สิทธิ์ เพราะบริเวณ
 จุดปล่อยเรือ บนฝั่งด้านตะวันตกเป็นที่ตั้งของพระราชวังจันทร์ สถานที่ประสูติของสมเด็จพระนเรศวรมหาราช บริเวณเส้นชัยและจุดตัดสินเรืออยู่บริเวณหน้าวิหารพระพุทธชินราช
 เสมือนเป็นสักขีพยานในการแข่งขันให้เป็นที่ไปด้วยความสถิต ยุติธรรมแก่ที่เรือที่มาร่วม
 การแข่งขัน

11.3 เกมการแข่งขันสามารถดำเนินการได้รวดเร็วและกระชับ ในการปล่อย
 แต่ละคู่ ไม่เสียเวลารอนานถึงจะมีการแข่งขันวันละประมาณ 90 - 100 เที่ยว เพราะความ
 พร้อมของสนามและอุปกรณ์สนามที่สมบูรณ์

11.4 สนามแข่งขันจังหวัดพิษณุโลกเป็นสนามที่ฝีพายมีความสมบูรณ์มาก
 หลังจากการแข่งขันผลัดกันแพ้ผลัดกันชนะในสนามต่าง ๆ มาแล้ว (ธรรมศักดิ์ แก้วปลั่ง. 5 -
 20 สิงหาคม 2537 : 8)